

От автора на знаменития
документален роман „Гомор“

Роберто Савиано

Красотата и адът

Адът е ограничен във времето, един ден животът започва отново.
В това вярва и Роберто Савиано

РОБЕРТО САВИАНО

КРАСОТАТА И АДЪТ

La bellezza e l'inferno

2004 – 2009 © by Roberto Saviano

Published by arrangement with Agenzia Letteraria Roberto Santachiara

© Таня Кольовска, превод

© Димитър Стоянов – Димо, худ. оформление

На корицата е използвана илюстрация от Мориц К. Ешер

© Издателство ЕРА, София, 2010

ISBN 978-954-389-080-4

РОБЕРТО САВИАНО

**КРАСОТАТА
И АДЪТ**

ЕРА

*Тази книга посвещавам на моите читатели.
На тези, които направиха възможно „Гомор”
да стане опасен текст...*

На М., светлина през тази дълга нощ

ОПАСНОСТТА ДА ЧЕТЕШ

През тези години писането ми даде възможността да съществувам. Статии, репортажи, разкази и редакционни анализи. Работа, която за мен не беше просто работа. Означаваше живот. Ако някой се е надявал, че като ме постави в изключително трудно положение, ще ме накара да скрия думите си, е сгрешил. Не ги скрих и не ги загубих. Но това съвпадна и с една битка, всекидневна битка, мълчалива борба тяло срещу тяло, сякаш искаш да победиш сянката си. Да пиша, да съответствам на думите си, за мен означаваше да не се загубя. Да не се предам. Да не се отчайвам.

Писах в десетина различни къщи. В никоя не останах повече от няколко месеца. Всички те бяха малки, много малки. Всички, ама наистина всички – ужасно тъмни. Бих желал да са по-просторни, по-светли, щеше ми се да има поне някакво балконче, тераска – исках го така, както някога мечтаех за пътешествия и далечни хоризонти. Копнеех за възможност да изляза, да дишам, да се огледам наоколо. Но тя не ми бе предоставена. Не можех да излизам, не можех да обикалям, за да търся, не можех дори сам да решавам къде ще живея. В момента, в който станеше ясно, съм отседнал на тази улица, в тази къща, веднага трябваше да я напусна. Това е положението за мнозина, които живеят като мен. Отиваш да видиш

апартамента, който карабинерите са намерили с огромни усилия, понякога дори вече са започнали преговори със собственика, но щом той те разпознае, отговорът е един и същ: „Много ви уважавам, господине, но не мога да си взема беля на главата, и така проблемите ми не са малко“; или: „За мен това няма значение, но имам деца, семейство, трябва да мисля за тяхното спокойствие“, и трети, последен: „Аз бих ви го дал и без пари, но съседите ще ме разпънат на кръст. Разбирате ли, хората тук се страхуват“. Другата категория е на обичайните лешояди. Започват с прояви на солидарност: „Разбира се, че ще ви дам апартамента“, а после ти искат наем четири пъти по-висок от този, който биха могли да получат: „Напълно разбираемо е, че поемам риска, как няма да го направя, но и вие разберете – тук всичко струва пари“. Но редом с този страх, който често е просто подло нежелание да застанеш на нечия страна, в случая – на моята, имаше и много хора, хора, които не познавах, хора, които ми предложиха убежище, стая, приятелство, топлина. И въпреки че от съображения за сигурност често не можех да приема техните предложения, аз писах и на такива гостоприемни места, изпълнени с добри чувства.

Много от страниците, събрани в тази книга, не са написани в къща или апартамент, а в хотелска стая. Всички онези еднакви хотели, през които съм преминал в тези години и които продължавам да ненавиждам. Хотелските стаи бяха тъмни, без прозорци, които да можеш да отвориш. Няма прозорци, няма въздух. През нощта се потиш. Ако пуснеш климатика, защото си решил, че се задушаваш, потта засъхва върху теб, а на другия ден те боли гърлото. Случвало ми се е в чужбина – в някои от онези места, които съм мечтал да посетя – да не видя нищо друго освен хотелската стая и профила на града зад тъмните стъкла на блиндираната кола. Придружаващата ме охрана е неспокойна, не ми позволява дори да изляза, да направя и две крачки. Често хората, които ме пазят, не ме

оставят повече от една нощ в един и същи хотел. Колкото местата са поцивилизовани и спокойни, а престъпността и мафията изглеждат нещо много далечно, толкова повече с мен се държат като с някого или нещо, което буквално може да избухне пред очите им. Толкова по-любезни и организирани се. Но не можеш да разбереш дали става дума за протокол или за желязна ръка в кадифена ръкавица. И не ти е ясно дали си опакован подарък или пратка-бомба.

Най-често живееш в стаи към казармите на карабинерите. В ноздрите ми се натрупва миризмата на оръжейна смазка от хората, прикрепени към мен; ушите ми са задръстени от постоянния шум на телевизора, предаващ някакъв футболен мач, и ругатните, когато противниковият отбор отбележи гол. Събота и неделя бяха мъртви дни, прекарани в почти празния търбух на стар, голям, създаден на действия, но неподвижен кит. А отвън долитат звуците на движения, викове, грее слънце, лято е. Случва се дори да знаеш къде си, да знаеш, че можеш да излезеш и за две минути да идеш до старата си къща, първата, в която са ти казали: „Е, най-накрая си тръгваш“, а след още пет-десет минути да стигнеш до морето. Но не можеш да го направиш.

Ала можеш да пишеш. Трябва да пишеш. Трябва и искаш да продължиш. В цинизма, който отличава голяма част от хората, които пишат, прозърта един вид недоверие към всичко, което няма точно определена цел и ясни очертания. Има го и разграничаването на тези, които просто искат да направят една добра книга, да построят една история, да употребят думите единствено за да постигнат добър, характерен стил. Това ли трябва да прави писателят? Само това ли е литературата? В такъв случай, що се отнася до мен, предпочитам да не пиша и да не приличам на тези хора.

Необходимостта да се разруши всичко, което може да бъде мечта и желание, е цинизъм. А цинизмът е оръжието на отчаяните, които не знаят, че са такива. Виждат всичко като хитра маневра за забогатяване; намерението да промениш нещата – като невежество на чираци магьосници, писането, което има за цел да стигне до повече хора – като площадно представление. Тези недоверчиви господа, тежко въоръжени с ехидните усмивки на убедените, че така или иначе, всичко ще свърши зле, нищо не може да се промени, защото не е останало нищо, за което си заслужава да се бориш. Те не могат да бъдат измъкнати от своите къщи – често добре и с вкус поддържани. Тяхното изкуство, тяхната представа за думата прилича на хубавите им къщи; тази представа не иска да напусне добре обзаведеното пространство. Но в привилегированото спокойствие на своя защитен и лишен от илюзии живот, те дори не могат да си представят какво наистина означава желанието да пишеш.

Сега за мен писането се превръща и в начин да дам глас на болката, която почувствах през първите месеци, когато вятърът на обвиненията и клеветите се засилваше право пропорционално на продажбите на книгата ми. В началото, след като обичайните усърдни лица ми ги предаваха, усещах как стомахът ми се свива от ярост.

„Друг му е написал книгата“; „Аз му пиша статиите, дето ги изпраща по вестниците“; „Имам доказателства, че е мошеник“; „На двацет и шест години човек още си играе на топка, не е възможно той да пише така“; „Той е долнопробен латино любовник“; „Наркоман и се облича като циганин“; „Някой политик го ръководи“; „Аз го създадох. Повярвайте ми, познавам всичките му слабости“; „Тоя иска само слава и пари“. Днес всички тези идиотщини на злобарите или просто на тези, които искат да получат поне малко известност, могат най-много да ме разсмеят. Събирам си ги в нещо като дневник на глупотевините, какъвто препоръчвам на

всеки, който има съдба, сходна на моята. Съдбата да се прочуеш, особено на юг, там, където често дори правото да дишаш можеш да получиш само чрез компромиси, като си продадеш душата и се откажеш от всичките си мечти.

В този дневник на глупотевините са намерили място например писмата, които съм получил от адвокатите на множество мои „приятели“ или от роднини на някого, комуто съм помагал, пишейки. В тези писма със заобиколни фрази се казва следното: или плащай, или ще кажем, че си излъгал, преписал, можем да потърсим връзки с пресата, за да посеем съмнения, да те закопаем чрез медиите. Заплахи като тези ми показаха много ясно до каква степен съм се превърнал в кошмар за всички тях, тъй като моите думи, попаднали в ръцете на толкова много читатели, успяха да покажат, че истории, които се смятаха за частни случаи, познати само на малцина, могат да се превърнат в инструмент за промяна. Могат да станат истории на всички нас.

Направо не ми се вярваше, че всичко това ми се случва. След време, в Академията на Стокхолм, Салман Рушди ми каза: „Мъртвите не харесват живота, не го харесват и всички, които, за да работят, се продават; за да пишат – трябва да правят компромиси. Всички, за които твоят живот означава, че може да се живее и по различен начин. Даваш ли си сметка колко си досаден?“. С времето разбрах, че наистина мога да бъда досаден и омразен за онези, които ненавиждат моя начин на писане, съществуване, изявяване. Онези, които биха искали да се скрия, да бъда по-дискретен, да не обикалям университетите и да не се появявам по телевизията в най-гледаното време. Онези, които предпочитат всички други да мълчат и само да се забавляват, защото така монополът върху сериозността ще остане единствено за тях. С течение на времето се научих да премервам дори думите на неприятелите, с които понякога се срещам очи в очи. Ако някой

ми предаде, че определени вестници, дадени личности или телевизионни програми ме атакуват, разбирам, че съм постъпил правилно. Ясно ми е, че колкото повече са опитите да ме дискредитират, толкова по-голям е страхът от моите думи. Колкото по-силно е мърморенето на някои раздразнени интелектуалци, толкова по-ясен е фактът, че за тях моите думи са оглушителни.

Всичко това наистина ми даде възможност да оценя тези, които ме критикуват, без да ме калят и клеветят, без да си измислят мръсотии и клюки. Единствено почтената и ясна критика ти позволява да се развиваш, да ставаш по-добър. Тоталитарната мисъл, скрита зад цинизма на определени кръгове в медиите, е моят най-голям враг. Гледам на него като на съюзник, понякога несъзнателен, на криминалния свят. Стремежът да се докаже, че всички са мръсници, че всичко е гнило, че зад всеки опит за промяна се крие някаква сметка или лъжа, има за цел да внуши, че всичко е еднакво и че всичко е позволено и възможно. Именно това внушение е упойката, която дава възможност да се развива толкова познатата „честна“ корупция, да се правят и приемат компромисите, да се избира единствено кражбата, оцеляването, порнографското наблюдаване отстрани, наслаждението от всички най-лоши неща, влизаци всеки ден в дома ти. Всяко нещо може да бъде оправдано, защото винаги е било така, защото всички правят така, или което е още по-лошо, защото не може да не се прави така.

Открай време писането за мен е точно обратното на тези убеждения. То означава да излезеш от тях. Да успееш да обозначиш една дума в този свят, да я предадеш някому като бележка с тайна информация, от ония, които трябва да прочетеш, да запаметиш и после да унищожиш – правиш я на топче, навлажняваш я със слюнката си и я изпращаш да се разтваря в стомаха ти. Писането е съпротива, начин да се съпротивляваш.

Предаването, в което бе излъчено моето интервю с Енцо Биаджи*, имаше точно такова заглавие „Съпротива и съпротиви“. Начинът ми на живот през тези години ми позволи да се срещна с хора, които никога няма да забравя. Даде ми възможността да се доближа и до Енцо Биаджи, да получа неговото внимание, да се убедя, че този възрастен мъж все още има силното желание да пита себе си, задавайки въпроси на другите, да разбере нашето време и нашата страна. Не е достатъчно това, че на неговото погребение му казах „сбогом“, че след неговата смърт му посветих някоя и друга страница. Трябва да продължим да му оказваме внимание и сега, да го задържим с нас, макар и за още малко. Точно за това служат думите, когато са събрани в една книга, в нещо, предназначено да съществува по-дълго.

После идва Мириам Макеба, голямата Мама Африка, гласът, изпял свободата на един континент. А тя умря в Кастел Волтурно след концерт в памет на шестимата африкански братя, убити от Камората, концерт, с който искаше да изрази подкрепата си за мен, когото никога не бе срещала, за мен – мишена на враг, чието име тя дори не знаеше. Но все пак го направи. Не се чувстваше добре, но въпреки това – дойде. Пя пред шепа хора, тя, която пълнеше стадионите. Умря в моята земя, която стана и нейна. Отсега нататък битката за тази земя, моята битка и битка на всеки, който би искал да я продължи, ще носи изписано върху невидимото си знаме името на Мириам Макеба.

На стадиона в Барселона бях охраняван от „Мосос“, специалните части на каталанската полиция – те искаха да ме заведат да гледам мача покрит с нещо като куб, направен от блиндирано стъкло, но после ме

---

* Енцо Биаджи (1920–2007) – известен италиански журналист, работил около 6 десетилетия за в. „Кориере дела Сера“ и телевизия РАИ (от която е уволнен за осмиване на Берлускони), написал около 30 книги, сред които „Босът е сам“ – интервю с разкалялия се мафиот Томазо Бушета. – Б.ред.

съжалиха и ми спестиха тази нова гротескна форма на затвор. Там се срещнах с Лионел Меси, аржентинския нападател от „Барса“, момчето, успяло да повтори абсолютно точно най-красивия гол на Диего Армандо Марадона. Меси има лице на хлапе, върху което не можеш да видиш и следа от изтърпяваните години наред мъки, от всекидневните хормонални инжекции, позволили му да расте и да стане шампион, най-големия футболист в наши дни. И до днес го наричат Бълхата. Изглеждаше невъзможно, че въпреки невероятния си талант ще успее да играе пълноценно в мачовете срещу колосални футболисти, при физически сблъсъци между титани. Но футболът също може да се превърне в съпротива, изкуство, което попива във всеки сантиметър на удължените ти кости, във всяко парче месо, пораснало върху тях. И ако мога да споделя едно мое желание, от онези, които никога няма да се сбъднат, бих искал страниците ми да приличат на някой от спринтовете на Лионел Меси към противниковата врата – бърз, още по-бърз, топката сякаш е залепена за крака му, няма значение дали ще успее да я вкара в мрежата, или ще подаде пас към някой по-добре позициониран съотборник. Голът не е най-важното, най-важното е да бъдеш отпред, да дриблираш, да финтираш, да не изпуснеш топката.

Понякога обаче ми се случва да погледна назад. Тогава разбирам на кого не е посветена тази книга. Не е посветена на хората, с които съм израснал и които се задоволиха просто да се задържат на повърхността, да ругаят по масите в барове и ресторанти, да оцеляват в еднообразните сиви дни. Не е предназначена за мързеливите циници. За тези, които се залъгват с един молебен в църквата или с вечеря в пицарията. Замръзнали някъде там, във времето, когато се разменят момичетата, за да изберат между онези, които са останали сами като обувки в прашни кутии, забравени в ъгъла на гардероба... За тези, които вярват, че за да пораснеш, трябва да

стовариш на гърба си чуждите неуспехи, вместо заедно да приемете предизвикателствата на живота. Тази книга не е посветена на подобни хора. Нормално е да знаеш за кого пишеш, но трябва да знаеш също и за кого не пишеш. Аз не пиша за тях. Не пиша за лицата, в които не откривам себе си, не пращам писма до едно минало, към което нито искам, нито мога да се върна. Ако се обърна назад, рискувам да имам същия край като жената на Лот, която се превърнала в статуя от сол, загледана в разрушенията на Содом и Гомор. Точно това предизвиква безизходната, безсмислена болка – вкаменява те. Сякаш, когато докоснат твоята ненавист и омраза, сълзите, които проливаш, а и тези, които не успяваш да пролееш, се превръщат в кристали, стават смъртоносен капан. Така че щом се обърна назад, единственото, което ми остава, единственото, в което се виждам, което успява да очертае определен периметър и изминато пространство като гарнитура към живота и дишащо тяло – това са моите думи. Именно затова реших да включа в тази книга и някои страници, написани преди излизането на „Гомор“, да ги предложа на хората, на които посвещавам тази книга.

Посвещавам тази книга на моите читатели. На тези, които направиха възможно „Гомор“ да се превърне в опасен текст за определени сили, които имат нужда от мълчание и полумрак; посвещавам я на тези, които попиха нейните думи, предадоха ги на своите приятели, на близките си, вкараха ги в училищата. На тези, които се събираха по площадите, за да четат страници от книгата – свидетелство, че моята история е станала история на всички, защото моите думи са станали техни думи. На всички тях посвещавам тази книга, тъй като не знам дали без тях щях да издържа и да вървя напред. Не знам дали щях да устоя, да продължа да пиша, което значи да се боря – тоест да съществувам, като мисля за бъдещето. Да знам, че моят блиндиран живот все пак е живот. Да знам най-вече, че без моите

читатели никога не бих разполагал с пространството, което имам – първите страници на вестниците, телевизионните програми в най-гледаното време. Ако нямах толкова много читатели, които направиха от книгата ми нещо повече от вещ, вече прочетена и поставена на полагаемото ѝ място в библиотеката, нямаше да получа нищо от това, което получих. Ако съм се превърнал в медиен феномен, то в основата на това превръщане са моите читатели.

През тези години аз проумях важността на медийната подкрепа. Когато зад гърба ти не е празно – жълти новини, измислени истории, които само разсейват и успокояват, а желанието и убеждението на множеството да научи и да промени, защо да не използваш всички средства, медиите, за да обединиш силите? Защо да бъдем толкова подозрителни и наплашени?

Но в края на краищата аз разбирам този страх. Сещам се за нещо странно и трудно за обясняване. При всички интервюта във всички страни, където книгата ми беше преведена, винаги ми задаваха въпроса: „Вие не се ли страхувате?“. Очевидно имаха пред вид страха, че мога да бъда убит. Отговарям веднага: „Не“, и там спирам. Случвало ми се е да мисля, че най-вероятно мнозина не ми вярват. Но това е истината. Честно. Имал съм и продължавам да имам много страхове, но почти никога не съм усещал този, че мога да умра. Най-големият ми страх, най-ужасният, този, който буквално ме вцепенява, е страхът, че могат да ме оклеветят, да разрушат доверието в мен, в това, което съм дал и за което съм платил. Точно така правят с хората, решили да разкажат и да обвинят. Направиха го с дон Пепино Диана, убития свещеник, оклеветен още на другия ден след смъртта си. Направиха го с Федерико дел Прете, профсъюзния активист, убит през 2002 година в Казал ди Принчипе, смачкан от клеветата още в деня на неговото погребение. Направиха го със Салваторе Нувоleta, едва двайсетгодишен карабинер, убит през 1982 година в Марано, погребан

веднага със съмнението, че е близък роднина с едноименната могъща камористка фамилия.

Изпитвал съм и друг вид страх, малко по-сложен. Страхът за моя образ, за представата за мен. Опасението, че ако се изявявам прекалено много, ако стана прекалено много „звезда“, не бих останал човекът, който искам да бъда. Има една мисъл на Труман Капоти, която често ми се върти в главата: „Много повече сълзи са пролетели за сбъднати молитви, отколкото за несбъднати“. Ако съм мечтал за нещо, то е за това думите ми да оставят следи, да покажа, че словото, литературата все още имат власт, сила да променят реалността. Въпреки всичко, което ми се случи, тази моя „молитва“ се сбъдна благодарение на моите читатели. Но все пак съм различен от това, което винаги съм си представял. Беше мъчително и трудно за приемане, докато не разбрах, че никой не избира съдбата си. Винаги обаче може да избере начина, по който да я изживее. И аз ще се опитам да избера възможно най-добрия начин, тъй като чувствам, че дължа това на всички, които ме подкрепиха.

Затова, когато ме канят да говоря пред камерите и знам, че тези, които ще ме слушат, са много, гледам да го направя просто добре, без да прикривам, подслаждам или опростявам нещата. Точно затова подборът в тази книга не е и не съм искал да бъде хомогенен. Написаното през тези години има много и различни гласове, родени както от желанието ми свободно да последвам всичко, което ме е поразило, така и от чувството за дълг. Например да отида и да видя това, което става в Аbruцо след земетресението. Или да продължавам да следя криминалните сделки, криминалния бизнес, особено там, където те водят до забогатяването на малцина, предизвиквайки смъртта на много, много поколения, какъвто е случаят с токсичните отпадъци, заровени във всяко ъгълче на моята земя. Струва ми се, че вече не се притеснявам да използвам всякакви средства –

телевизия, интернет, радио, музика, кино, театър – тъй като вярвам, че медиите, използвани без цинизъм и без бакалска хитрина, са наистина точно това, което означава името им. Средства, които позволяват да се пробие стената на безразличието, да се усили гласът, който би трябвало вече да ни е проглушил ушите.

Заглавието на тази книга иска да каже нещо много просто. Исква да напомни, че на едната страна са свободата и красотата, необходими на всички, които пишат и живеят, а на другата страна е тяхната противоположност, тяхното отрицание – адът, и той сякаш винаги надделява. В една от най-важните си книги, „Разбунтуваният човек“, Албер Камю, писател, когото много обичам, разказва следната история. Немски лейтенант е изпратен в Сибир, в лагер, където царят студът и гладът. Та този лейтенант си прави от дървени плочки едно беззвучно пиано и там, при потъналите в мизерия, сред безкрайния ужас, зазвучава странна музика. „Там, сред натрупаната мизерия, сред парцаливата тълпа той композирал някаква странна музика, която единствен той чувал. Така – продължава Камю – тайнствени мелодии и жестоки образи на отминала красота ще ни довяват непрестанно, захвърлени в ада сред престъплението и лудостта, ехото на това хармонично въстание, което свидетелства за величието на човека през вековете“.

Веднага след това добавя едно кратко изречение, изглежда не му придава особена тежест. На мен обаче то ми прозвуча вдъхновяващо. Дори само защото ми напомни изключителната фраза на един мъж – Джовани Фалконе, който някога каза: „Мафията е човешко дело и както всички човешки дела има начало, ще има и край“. Ето и мисълта на Камю: „Но адът е ограничен във времето, един ден животът започва отново“.

Това е, в което вярвам, надявам се, искам, очаквам и аз.

Роберто Савиано
КРАСОТАТА И АДЪТ

италианска

Евгения Мирева
редактор

Издателство *ЕРА*, София
тел. 02/980 16 29
e-mail: era@erabooks.net
www.erabooks.net

Печат: ЕКСПРЕСПРИНТ ООД